

Medlemsbladet

Uppsala Senioruniversitet Årgång 41 nr 4 November 2019

40 år

Medlemsbladet

Medlemsinformation för Uppsala Senioruniversitet. Utkommer med fyra nummer per år.
Ansvarig utgivare: Per Olof Osterman
Redaktion:
Frederic Öberg (ordförande),
Inger Hammer, Annika Lundmark,
Bror-Erik Lundin, Barbro Nilsson
Garbergs (layout), Kristina Söderlind Rutberg, Jan Winter och Maria Wold-Troell (layout).
Tryckeri: Wikströms Tryckeri AB, Uppsala
ISSN: 1651-0445

Omslag

Fyrverkeri över Linneanum, UNT
Foto David Naylor

Uppsala Senioruniversitet

Org nr 817602-4969
Ordförande: Per Olof Osterman

Sekretariat

Adress: Bergsbrunnagatan 1
753 23 Uppsala
Telefon: 018-24 35 01
Öppettider: mån-fre kl. 10.00-12.00
E-post: usu@usu.se
Malin Åkerblom, ordförande
018-32 07 34 (hem)

USU:s årsavgift

För att delta i USU:s aktiviteter måste du ha betalat årsavgiften 250 kr, som gäller per kalenderår. Den betalas mot faktura. Medlem får förnyelsefaktura i november.

Meddela adressändring!

Ändra [e-post](#), [annan adress och telefonnummer](#) under Mina sidor på vår webbplats, i appen eller meddela expeditionen så får du den information som du ska ha.

www.usu.se

Uppsala
Senioruniversitet

**Nästa nummer 1 2020
utkommer 9 januari 2020
Manusstopp 29 november**

Läs Jubileumsrapporten om vår fantastiska verksamhet!

Anmälningarna till höstens serier och cirklar gick friktionsfritt. Takten i medlemsökningen verkar nu avta men medlemmarna är alltmer aktiva. Aktivitetsanmälningarna t.o.m. augusti (5 300) är tio procent högre än HT 2018. Ett gott betyg till det arbete som utförts av Arbetsgruppen för serier och cirklar!

När detta skrivs har en fjärdedel av medlemmarna installerat vår mobilapp men för flera serier är det uppskattningsvis hälften av deltagarna som visar sin biljett via appen. Instruktionen på vår webbplats om hur man installerar mobilappen i iPhone och Android-

telefoner uppfattas som enkel och tydlig men om någon har problem kan vi funktionärer också hjälpa till.

Den innehållsrika jubileumsrapporten kommer att finnas tillgänglig på vår webbplats när jubileet firas den 12 november. Rapportseriegruppen har sista femårsperioden utöver denna publicerat fem mycket läsvärda och väldesig-nade rapporter, som tyvärr haft låg efterfrågan från medlemmarna. Styrelsen har därför beslutat att rapportserien, och därmed vår arbetsgrupp för rapporter, ska upphöra. Vi räknar med att framtida jubileumsrapporter ska kunna tas fram via bl.a. artiklar i Medlemsbladet, vars redaktion har som uppgift att särskilt beakta detta.

Per Olof Osterman, ordförande

Från sekretariatet

Jubileet närmar sig, och på sidan 6 finns utförlig information om jubileumsdagen. Inför jubileet har det skrivits en omfattande femårsrapport som finns på webbplatsen under Arkiv.

Under november skickas fakturor ut för **betalning av årsavgiften för 2020**. De sänds med e-post. De som inte har e-postadress hos oss (eller avböjt utskick via e-post) får den per brev. Du hittar också OCR-numret på webbplatsen under Mina sidor - Medlemskap. På detta ställe och under Medlemskort i appen kommer du kunna kontrollera om du har betalat avgiften. Du måste ha betalat årsavgiften för att kunna anmäla dig till aktiviteter 2020.

Programmet för våren kommer med Medlemsbladet i brevlådorna kring trettonhelgen, men läggs ut på webbplatsen redan i början av december. Tisdag 14 januari öppnar vi för **anmälningarna** till serier och cirklar.

TISDAGSFÖRELÄSNINGAR

Tisdagsföreläsningarna är fritt tillgängliga för de medlemmar som har betalat årsavgiften. De filmas så att Senioruniversitetets medlemmar kan titta på dem på www.usu.se under två veckor efter respektive föreläsningstillfälle.

26 november 13.15-14.30 MSK

Lena Kåreland

Barn- och ungdomslitteraturens nobelpris. Om ALMA - Astrid Lindgrens Memorial Award.

10 december 13.15-14.30 MSK

Göran Cars

Kiruna - att flytta en stad.

Adress: MSK Missionskyrkan, kyrksalen. S:t Olofsgatan 40

ALMA – Svenska folkets gåva till världen

Vilken njutning kan mäta sig med att som barn få öppna en bra bok och i lugn och avskildhet få ägna sig åt verklighetsflykt till andra platser och tider?

Barnboken har en stark ställning i Sverige, ungefär 2 000 titlar registreras årligen. Och den svenska barnboken har ett gott rykte internationellt, intygar Lena Kåreland som ska berätta om sitt arbete med Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne (ALMA) där hon sitter i juryn sedan 2015.

ALMA är världens största barn- och ungdomslitteraturpris. Prissumman är fem miljoner svenska kronor och delas ut årligen till en eller flera mottagare.

Vilket syfte har priset?

– Astrid Lindgrens böcker har spridits i hela världen och har gett Sverige en tätposition inom barnlitteraturområdet. Statens kulturråd vill att vi hedrar Lindgrens minne med detta pris som uppmärksammas världen över. Priset leder till fler översättningar och till att fler barn får tillgång till litteratur av högsta kvalitet.

Barns rättigheter på global nivå är grunden för vårt arbete. En förutsättning för demokrati och öppenhet är att barn och unga har tillgång till litteratur, något som Astrid Lindgren ofta betonade.

Hur görs urvalet?

– Pristagarna utses av en jury med bred kompetens inom internationell barn- och ungdomslitteratur, läsfrämjan-

de och barns rättigheter. Bland oss tolv finns författare, kritiker, litteraturvetare, illustratörer, bibliotekarier och en representant för Astrid Lindgrens familj.

Varje år utser vi institutioner och organisationer från hela världen som får nominera kandidater. Nomineringsinstanserna har god överblick och kunskap om författare, illustratörer, berättare och läsfrämjande verksamhet i sina respektive länder. Tidigare pristagare och juryn får också nominera kandidater. Juryns uppgift är att läsa, granska och om så behövs begära in kompletteringar.

Hur hinner ni läsa igenom allt som föreslås?

– Vi delar upp jobbet. Det blir ett intensivt läsande förstås. Vi kan begära professionella översättare från språk som ingen i juryn behärskar. Så konfererar vi tills vi är överens.

Prisutdelningen äger rum i Stockholm i månadskiftet maj/juni. Då arrangeras aktiviteter för läsfrämjare, lärare, barn och unga, politiker och journalister.

Det låter som Nobelpriset ungefär

– Ja, men vädret brukar vara bättre än 10 december.

Maria Wold-Troell

Barn- och ungdomslitteraturens nobelpris

Lena Kåreland håller sin föreläsning
tisdag 26 november 13.15–14.30 i Missionskyrkan

Att flytta en stad

Kiruna måste flyttas! LKAB och Kirunaborna hade inget val. Sprickbildningen var ett faktum och brytningen av den nuvarande malmådern ansågs säkrad till 2033. Malmubrytningen i Kiirunavaara, världens största och modernaste underjordsgruva betyder enormt mycket för Sveriges ekonomi och Kirunaborna visste att 2 500 jobb skulle försvinna om LKAB lades ned.

Göran Cars, professor i stadsplanering, hade aldrig tidigare hållit i ett liknande projekt av den omfattningen. När han för åtta år sedan blev uppjuden till Kiruna för att hålla föredrag om stadsbyggnad och stadsutveckling kunde han inte säga nej till det unika uppdraget från LKAB och KTH att leda flytten av en stad.

Göran Cars är på språng mellan Kiruna, Stockholm och ett nytt projekt i USA, men lyckas hitta en lucka i schemat. En stadsomvandling innebär mängder av samråd; med politiker, administratörer, arkitekter, företagare, lantmätare, fastighetsägare, jurister, byggare – och inte minst med Kirunaborna. Den demokratiska förankringen är viktig för projektets framgång, påpekar han.

När flyttplanerna blev kända uppstod först en oro bland invånarna, men nu menar Göran Cars att de är nöjda med det som görs, även om rivningarna just nu förfular staden. Med det nya stadshuset, två kilometer österut, har optimismen växt. Stadshuset är publikvänligt med konsthall mitt i, restaurang på plats och det gamla klocktornet vid sidan om. Nu byggs hotell, bostäder, kontor och kulturhus i närheten. 2022 ska den nya stadskärnan stå färdig, sedan byggs ytterligare bostäder i takt med sprickbildningen.

Det nybyggda stadshuset är på plats med det gamla klocktornet vid sidan om. Foto från kiruna.se

Enligt Minerallagen måste LKAB stå för återuppbyggnaden, ett belopp runt 15–20 miljarder. Det är enligt Göran Cars småpengar jämfört med värdet av den malm som kan utvinnas.

Efter åtta år i Kiruna har Göran Cars flyttat hem till Stockholm. Han tycker bra om Sveriges nordligaste stad, snön på vintern och friluftslivet året om. Det är han inte ensam om. Turistnäringen har exploderat, inte bara för det exotiska norrskenet utan också för allt som händer med staden.

Nu är stadsomvandlingen inne i en lugnare fas, resorna till Kiruna företas bara ett par gånger i månaden, mest för att stämma av med byggarna. Den hektiska tiden är över. Så hur känns det nu? ”Lättsamt”, svarar han.

Karin Carlsson

Kiruna – att flytta en stad

Göran Cars håller sin föreläsning
tisdag 10 december 13.15–14.30 i Missionskyrkan

Epokgörande medicinska framsteg

Återkommande serie med spetsforskare

Diskussion och debatt kring dagens hälso- och sjukvård handlar som regel om vad som brister: det fattas resurser, personal och vårdplatser, arbetsmiljön är bristfällig, köerna växer ...

Det är lätt att glömma de fantastiska framsteg som gjorts inom medicinen under de senaste decennierna – framsteg som bygger på forskning och kunskapstillväxt och som leder till bättre livskvalitet och ökad livslängd för patienterna som behandlas.

I höstens föreläsningsserie görs nedslag på flera områden som kännetecknas av revolutionerande nya möjligheter. Det gäller sinnesorganen där vi får veta hur syn och hörsel idag kan bevaras och återskapas, det gäller s.k. systemsjukdomar som inom reumatologin där nya läkemedel medfört en helt annan tillvaro för den drabbade, det gäller transplantationsverksamheten som gör det möjligt att byta ut vissa organ eller behandla svårt brännskadade med hudtransplantat. Inom hjärtsjukvården har nya rön och ny avancerad teknik lett till behandlingsmöjligheter som kan innebära att en pågående infarkt hejdas i sitt förlopp eller att skadade hjärtklaffar kan bytas ut på ett skonsamt sätt. Det finns andra viktiga exempel inom strokesjukvården.

På bilddiagnostikens område har också en enastående utveckling ägt rum, där den visualisering av kroppens inre som man idag kan göra närmar sig science fiction.

Serien avslutas med en föreläsning om anestesiens genombrott. Utan anestesi skulle många stora landvinningar inom sjukvården ha varit omöjliga att genomföra. Inom anestesi leder forskning till nya kunskaper kring smärtans mekanismer, som i sin tur innebär allt bättre möjligheter till god smärtlindring – en av medicinens mest centrala uppgifter.

Kristina Söderlind Rutberg

Mellan pupill och papill

Den första föreläsningen i Senioruniversitetets serie om epokgörande medicinska framsteg blev en fängslande exposé över en explosionsartad utveckling av diagnos och behandling av grå och grön starr. Föreläsaren **Per Söderberg** är professor i oftalmiatrik (ögonläkekonst) i Uppsala. Föreläsningen var föredömligt pedagogisk med fina bilder och videofilmer. Uppsala är framstående inom området efter ett framgångsrikt samarbete med Pharmacia. Det ledde till den revolutionerande operationsmetoden vid grå starr och till en verksam substans som motverkar grön starr.

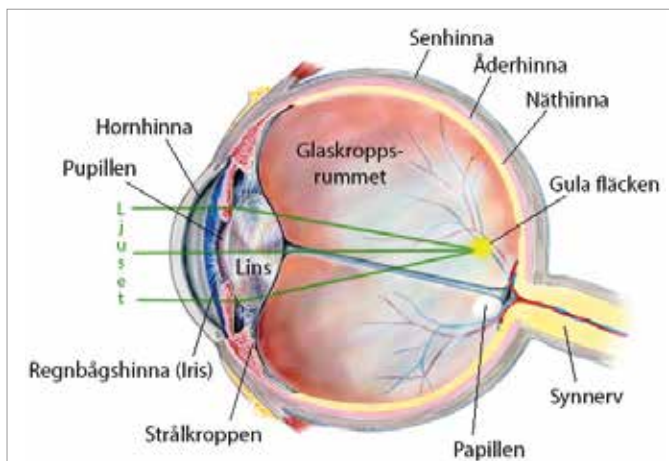
Ett friskt öga tar emot information i form av ljus med olika våglängd. Ljuset bryts först i hornhinnan och därefter i linsen, passerar genom glaskroppen till näthinnan. Ljuset orsakar kemiska förändringar i de ljuskänsliga cellerna i näthinnan, som aktiveras och skickar nervimpulser via synnerven till hjärnan. Synnerven går ut genom den s.k. papillen i ögonbotten.

Katarakt, grå starr, beror på en grumling av linsen som medför att en del av ljuset från objektet som betraktas sprids i ögats lins. Bara en del av ljuset från det som betraktas hamnar på rätt ställe på näthinnan, bilden upplevs som suddig. Grå starr har alltid drabbat människor och olika metoder att ta bort den grumliga linsen har använts. Som kompensation för linsens ljusbrytning fick patienten tidigare använda mycket starka (och tjocka) glasögon.

Nu ersätter man linsen. Per visade en videofilm som i detalj gick igenom en operation: genom ett litet hål

Per Söderberg. Foto Inger Hammer

Ögat schematiskt. Källa Öga.se

i ögat sprutas Healon (där basen är hyaluronsyra) in för att ge stabilitet i ögat. Efter ett snitt i linskapseln städas den grumliga linsen bort mycket noggrant och en konstgjord lins förs in. Ingreppet görs med lokalbedövning och är oftast klart på en halvtimme. Det är Sveriges vanligaste operation.

Glaukom, grön starr, ger synfältsbortfall. Den vanligaste glaukomformen kännetecknas av en långsam försvinnning av främst gangliecellerna i näthinnan och deras utskott som bygger upp synnerven. Ibland är skadorna relaterade till för högt tryck i ögat.

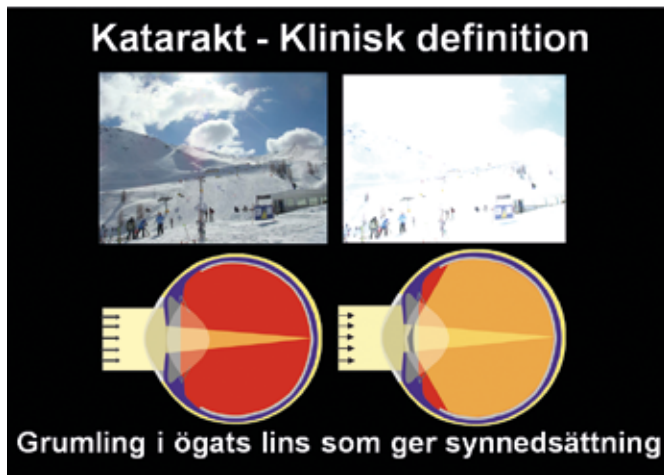
Vid ett besök hos ögonläkare görs ofta mätning av ögontryck och synfält, där patienten samverkar under mätningen, och det tar lång tid. Nu har helt nya diagnosmetoder utvecklats – digital synfältsundersökning. Helautomatisering pågår i samarbete med KTH. En synfältsundersökning gör att synfältsbortfall som annars skulle gå obemärkt förbi upptäcks. Skador på synnerven som redan skett är permanenta.

Synfältsundersökningar är obligatoriska för vissa yrkesgrupper och rekommenderas om grön starr finns i

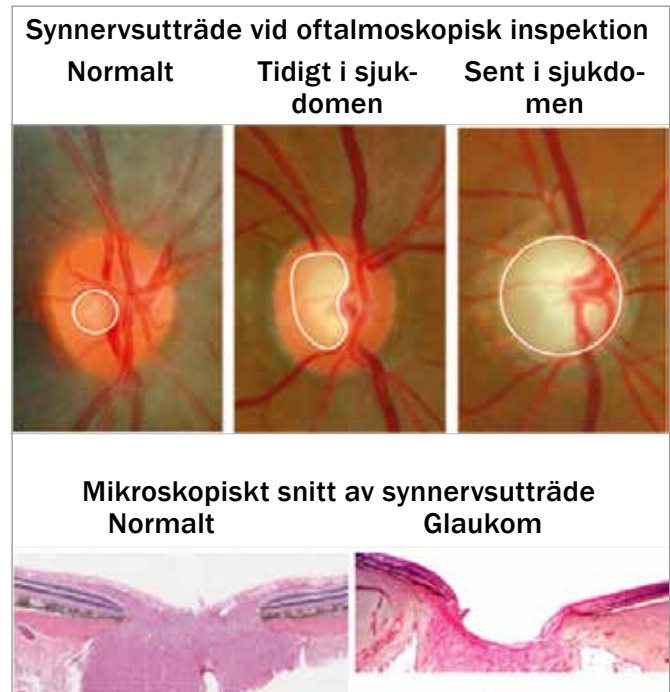
släkten. Den vanligaste trycksänkande behandlingen är i form av ögondroppar, men i vissa fall behandlar man med laser eller trycksänkande operation.

Per avslutade sin föreläsning med att framhålla en rad framgångsfaktorer inom forskningsområdet: internationellt utbyte, riskvilliga företag, medicinskt utbildade grundforskare samt goda ekonomiska och organisatoriska förutsättningar.

Annika Lundmark och Gunnar Sedvallson

Vid katarakt, grå starr, sprids ljuset från varje punkt i omvärlden i ögats lins och skymmer ljuset från andra punkter på näthinnan så att det blir mindre ljus på näthinnan där det skall vara ljus och mera ljus där det inte skall vara ljus vilket medför upplevelse av sänkt kontrast.

Vid glaukom ses att nervtrådarna som förmedlar information från ögat till hjärnan förstörs. Ett normalt synnervsuttråde har fin rödaktig färg med en liten grop i mitten (upptill vänstra bilden). När sjukdomen utvecklas blir synnervsuttrådet allt gulare och omvandlas till en stor grop (upptill mellersta och högra bilden). I ett mikroskopiskt tvärsnitt av synnervsuttrådet ses att ytskiktet i den normala strukturen (nedtill till vänster) försvinner (nedtill till höger) samtidigt som nervtrådarna i synnerven tillbakabildas.

Senior i det digitala samhället

USU har tillsammans med sex andra europeiska senioruniversitet inom EFOS sökt medel för att genomföra ett nytt forskningsorienterat projekt och inför hösten fått ett positivt besked. Projektmedlen kommer från Erasmus+, ett program inom EU, och är beviljade för två år från september 2019. Projektet heter "Senior's Learning in the Digital Society" (SeLiD) och handlar om hur vi som seniorer ska kunna utveckla vår digitala kompetens. Under arbetet kommer bland annat behoven hos USU:s medlemmar att kartläggas.

Vi utbyter fortlöpande erfarenheter med de andra senioruniversiteten i Alicante, Bratislava, Brno, Chemnitz, Dresden, Magdeburg och Wrocław. Syftet är att skapa ett system för stöd åt medlemmarna för att hantera vanliga digitala problem.

Projektet leds av EFOS styrelse, där undertecknad och Brittmari Ekholm finns som representanter för USU. Benny Eklund med stor erfarenhet från IT-området blir projektledare för den svenska delen.

Björn Odin

Uppsala Senioruniversitetet 40 år – det ska vi fira!

Ni har väl inte glömt att anmäla er till Senioruniversitetets jubileumsdag i Universitetsaulan den 12 november? Det kommer nämligen att bli en mycket innehållsrik eftermiddag. Fyra av de senaste årens mest uppskattade föreläsare återkommer och det blir sång och musik av vår egen jazzensemble och sångkören Goldsingers.

I förra numret av Medlemsbladet kunde man läsa om eld-själen Anne Walder. Hon var inspirerad av franska och amerikanska förebilder och lyckades förmå ledningen för Kursverksamheten att starta ett pensionärsuniversitet i Uppsala 1979. Det var det första i sitt slag i Sverige och början var blygsam; fyra studiecirklar och tisdagsföreläsningar en gång i månaden. Nu är vi nära 4 500 medlemmar. Vi genomför ett 40-tal föreläsningsserier varje år, håller igång över 90 studiecirklar bara i höst. Därtill kommer 16 tisdagsföreläsningar om året, torsdags-salonger, resor, studiebesök, exkursioner, jazzensemble och kör. Denna framgångssaga vill vi nu fira den 12 november med bland annat fyra föreläsningar.

Föreläsningar

Catharina Grünbaum inleder. Hon var under ett par decennier språkvårdare och språkspaltsskribent vid Dagens Nyheter. Hon har fått ett antal språkpriser och är hedersdoktor vid Stockholms universitet. Den här gången ska hon berätta om en man med encyklopediskt vetande, *Alf Henrikson*. Förutom tusentals dagsverser, publicerade i DN, skrev Henrikson operalibretton, var översättare, skrev omfattande verk om många länders historia. Han samarbetade ofta med tecknaren Björn Berg som nog också kommer att finnas med på ett hörn.

Nästa föredragshållare är **Jan Ygge**. Han är professor i oftalmiatrik, det handlar alltså om ögonsjukdomar. Han är verksam vid Karolinska institutet och ögonläkare vid S:t Eriks ögonsjukhus. Han har forskat om synförmågan och ögonrörelserna och hur de

utvecklas under normala förhållanden och i samband med sjukdom. Den här gången medverkar han med ett föredrag som har en märkvärdig och lockande titel: *Att se med öronen*. Man vill gärna veta hur det går till!

Först ut efter kaffepausen är **Mikael Alm**, universitetslektor i historia här i Uppsala. *Klädd som man är hädd eller Hädd som man är klädd* är rubriken på föreläsningen. Den kommer att handla om diskussionerna kring klädedräkt och social ordning i förspelet till Gustav III:s dräktreform 1778. Kungen hade lanserat idén om en nationell dräkt för både kvinnor och män för att bekämpa den ständiga tävlingen bland adel och borgerskap om luxuösa importerade kläder enligt senaste mode. Reformen blev både lovordad och avskydd i Sverige och den väckte såväl intresse som löje utomlands.

Den svenska dräkten. Källa Wikipedia

Som en akademisk vilde. Så presenterar sig **Johanna Broman Åkesson** som håller den avslutande föreläsningen. Många har deltagit i hennes serier om Povel Ramel och Hasse och Tage.

– Mina föreläsningar är en blandning av historielektion, essä och kåseri och jag rör mig fritt mellan fin- och populärkultur, säger hon själv.

Och rubriken på den avslutande föreläsningen stämmer väl med bruksanvisningen här ovanför: *Fransk chanson – sånger i livets virvelvind*.

Tilläggas ska att ni också får chansen att applådera Senioruniversitetets åtta nya hedersmedlemmar och att vi också bjudit in en hemlig gäst.

Till jubileet har Rapportgruppen sammanställt en jubileumsrapport, som är den sista i rapportserien. Den kommer att läggas upp på webbplatsen i god tid före jubileet. Inga exemplar kommer att säljas under jubileumsdagen.

Lars Nilsson

Program tisdagen 12 november

Start kl. 13.00. Dörrarna öppnas kl. 12.20.

Glöm inte medlemskortet!

Kaffe kl. 15.00

Sluttid ca 17.15

Program delas ut vid dörrarna.

Varmt välkommen!

Edit Piaf. Källa Wikipedia

Torsdagssalong med barnasång

Georg Riedel

Gunnel Fagius repeterar med kören.

Kvällen inleddes med att en liten flickkör ur klass 6 A från Uppsala Musikklasser, Ellen, Ester, Idde, Lova, Märta och Tuva tågade in sjungande "Hujedamej sånt barn han var ..."

Kören fortsatte med flera kända visor ur Astrid Lindgrens filmatiserade barnböcker, allt utantill och till slut fick vi alla stämma in i Idas sommarvisa och många såg sentimentala ut.

Det handlade om Georg Riedel, och kvällens föredragshållare var Gunnel Fagius som har samarbetat med Georg och lärt känna honom och hans musik genom åren.

Georg Riedel föddes i Tjeckoslovakien 1934, men familjen flydde till Sverige när Tyskland invaderade landet. Modern var judinna. I Sverige gick det bra för dem, fadern som var arkitekt och modern som var läkare kunde snart arbeta inom sina yrken. Georg introducerades tidigt i den klassiska musiken och kom in i Stockholms folkskolors sångklasser. Vid femton års ålder började han spela kontrabas och blev alltmer bekant med jazzen, som på 1950-talet hade sin verkliga guldålder. Han spelade med alla storheterna: Jan Johansson, Arne Domnérus, Lars Gullin med flera och var snart välkänd även han. Han kan sägas vara ett musikaliskt universalgeni och är ledamot i Musikaliska Akademien.

Han har varit oerhört produktiv hela sitt liv och komponerat musik till ungefär 30 filmer, däribland filmatiseringen av Astrid Lindgrens böcker, tonsatt texter av Barbro Lindgren, Lennart Hellsing, Gunilla Bergström och mycket mer. Hans opera Hemsöborna, "en folkopera i hambotakt" spelades på Folkoperan 1994.

Barnvisor har varit ett dominerande intresse hos honom, och detsamma gäller Gunnel Fagius.

Gunnel Fagius är utbildad musikkörare och har en särskild inriktning på körmusik och barns sång. För oss seniorer är hon välkänd genom serien *Min musik*, en långkörare.

Gunnel har länge hävdat att barn riskerar att förstöra sina röster på grund av försämrade musikkunskaper hos lärare och felaktiga röstlägen vid sång. Hon är en auktoritet inom området i Sverige. 2002–2013 har hon varit forskningssamordnare vid Uppsala universitets Körcentrum och startat projektsatsningar som "Rädda barnrösten" och "Barn & Sång".

Det intressanta föredraget avslutades med en inspelning av Georg Riedels tonsättning av Barbro Lindgrens dikt om barnen: "Vi är blommor, driv oss varsamt. Vi är jordens hopp ..." på den tyvärr alltför klena ljudanläggningen på Storgatan 11.

Text Maria Wold-Troell, foto Bengt Everitt

Intresseanmälan till internationellt utbyte med Chester och Hamburg

Senioruniversitetets utbytesresor syftar till att ge en djupare inblick i hur våra europeiska pensionärsvänner lever. Vi bor därför om möjligt hemma hos varandra och planerar gemensamt vissa måltider och utflykter. En utbytesgrupp bör helst inte överstiga 10 personer. En vecka inklusive resdagarna har blivit norm för resornas längd.

Vi planerar nu för två utbyten under år 2020: Chester i England och Hamburg i Tyskland. Båda grupperna planeras att komma till Sverige i maj månad och vi reser till Chester respektive Hamburg i september.

Intresserade av utbytet med Chester anmäler sig per e-post till Brittmarie Ekholm
Brittmari.Ekholm1938@gmail.com.

Intresserade av utbytet med Hamburg anmäler sig per e-post till Karin Hagström
karin.hagstrom34@gmail.com.

Första anmälningsdag är **fredagen 22 november 8.00**. Ange medlems- och telefonnummer vid anmälan.

Internationella arbetsgruppen

Latin – det ”döda” språket som lever vidare

Latinet betraktas av de flesta som ett ”dött” språk. Det ligger ett mått av sanning i det för det är bara i en stat i världen där latinet är ett officiellt språk, Vatikanstaten.

I vetenskapvärlden däremot lever latinet i högsta grad. Inom i stort sett alla vetenskapsgrenar förekommer språket i beteckningar på olika företeelser. Man kan nämna medicin, juridik, teologi, flora och fauna. Ur latinet har också många nationella språk vuxit fram, och det sägs att engelskans rika ordförråd till 60 % härstammar från latinet.

Monika Ekman är ledare för fyra av USU:s sju studiecirkelar i latin. – Jag planerade att efter studentexamen läsa medicin, men hade blivit väldigt skoltrött, säger Monika. Då kom jag på att i stället till en början läsa något mindre ansträngande. Så blev det latin, som var mitt bästa ämne i gymnasiet. Efter universitetsstudier blev jag fil.mag. och så småningom gymnasielärare vid Katedralskolan i Uppsala och där stannade jag i 33 år.

En av Monikas studiecirkelar är inne på sin tjugofemte termin.

– Jag har nio deltagare i den cirkeln, säger hon. Det är åtta kvinnor och en man som verkligen är uthålliga i sitt lärande. Mina andra cirkelar har hunnit till tjugotredje, femtonde och tionde terminerna. Några, men inte alla, har läst latin under gymnasietiden.

Ninni Osmani är en av deltagarna i tjugofemterminsgänget.

– Jag kommer att vara med så länge jag kan, säger Ninni. Vi har en engagerad och behaglig ledare, som verkligen kan ta hand om var och en på ett välkomnande sätt. Förutom latinet får vi också historiska kunskaper, framför allt från Rom och romarriket.

Genom åren har gruppen också gjort ett antal givande resor, bland annat till Rom flera gånger, Neapel och Grekland.

Homo sum, nil humani a me alienum puto – Jag är människa och inte mänskligt är mig främmande är ett av Monikas favoritcitat.

Ninni tvekar något när hon anger en av sina favoriter: *Bibere humanum est, ergo bibamus* – det är mänskligt att dricka, låt oss därför dricka.

Text Bror-Erik Lundin, foto Inger Hammer

”Konsulernas namn ska vara i ablativ ...” menar Monika Ekman. Översättning av latin till texter som cirkeldeltagarna gjort till den här gången diskuteras.

Ninni Osmani, språklärare med latin i studentbetyget: ”Vår latincirkel är inte bara en språkcirkel. Det är mer en slags kulturcirkel, där vi översätter latinska texter i skilda ämnen, som filosofi, religion och historia. Det tar aldrig slut. Man kan jämföra med en kör.”

Håll koll med USU-appen!

Alla gillar inte mobiler annat än som telefoner. Och många, inte bara seniorer, tycker att utformningen av moderna mobilappar sål- lan är tilltalande: blaskig färglayout, pysslingtext för örnögon och en haltande logik, läs tillgänglighet. Är USU-appen ett undantag?

Det tror och hoppas i alla fall Per Olof Osterman, USU:s styrelseordförän- de och den som tog initiativet till appen. – Med omkring 4 500 medlem- mar har ambitionen sedan länge varit att digitalisera kommunikationen så långt det bara är möjligt. Med appen tog vi ett stort steg framåt.

Bertil Eriksson, ansvarig för USU:s IT-stöd och den som varit direkt inblandad i kravspecifikationerna håller med.

– Appen introducerades i maj och vi har nu i slutet av september när- mare 1 250 användare. Många nerladdningar kom kort före kursstart och det sker fortfarande 5–6 nerladdningar per dag. Vi är väldigt nöjda och siktar på att minst hälften av medlemmarna ska ha laddat ner den under hösten. Reaktionerna har dessutom varit positiva. Uppdatering av statisti- ken kommer dagarna före manusstopp.

Appen gör det möjligt att snabbt nå ut till medlemmarna med med- delanden, så kallade pushnotiser, om inställda föreläsningar, ändrade tider med mera.

Det viktigaste för medlemmen, förutom informationsbiten, är att man slipper tänka på att ta med sig sina biljetter. Nu räcker det med mobilen. Anmälningarna måste dock fortfarande göras som tidigare, på USU:s webbplats.

Att ha väsentliga delar av sin relation med Senioruniversitetet samlade på ett enda ställe – från medlemskort till biljett – är praktiskt. Inga lösa papper som lämnats hemma eller lagts på ett smart men bortglömt ställe.

Jovisst, hela ens USU-liv finns ju också på USU:s webbplats, och mycket information skickas fortfarande ut på papper och via sms. Men datorn är ju inte alltid med på bussen, på resan, på sommarstället. Mobilen däremot ...

Appen är lätt att få tag i och enkel att logga in på. Utförliga instruktioner finns på <https://www.usu.se/mobilapp>

Text och foto Jan Winter

Opera på Skäret i sol!

Lördagen 24 augusti åkte Margareta Knutsson och jag tillsammans med ett stort gäng seniorer till Kopparberg och Opera på Skäret. Årets föreställning, Trollflöjten av Mozart, lockade. Det var utsålt som vanligt och Ljusnaren visade sig från sin bästa sida.

I denna uppsättning var Trollflöjten snarast ett drömspel med Tamino som en ung stu- dent. Scenografin i torkladan var som vanligt ganska enkel med många flyttbara element. Mest frapperande var kostymerna som av en recensent kallades ”utflippade” men som upp- skattades mycket av många i publiken. Guld och lampskärmar gjorde bestående intryck, långt, långt från Ingmar Bergmans svarta dräkter.

Som vanligt var sångarna av högsta klass. För egen del var jag djupt imponerad av Nat- tens drottning, Nazan Fikret, engelsk sopran som briljerade med sina kollaraturer. Sarastro (Karl Huml) och Pamina (Sabina Bisholt) var också glänsande. Man säger om Svenska Kam- marorkestern att den spelar i världsklass och det är vi nog böjda att hålla med om.

Text och foto Anki Mattisson

ONSDAGEN 19 FEBRUARI 2020

Spelman på taket på Stadsteatern/Dansens hus

Stadsteatern byggs om och planerade föreställningar spelas på olika håll i Stockholm. Musikalen Spelman på taket spelas på Dansens hus i regi av Ronny Danielsson med bl.a. Dan Ekborg, Pia Johansson, Tove Edfeldt och Frida Modén Treichl i rollerna. Scenografin har gjorts av Lars Östbergh och ljussättningen av Mikael Kratt.

Klassikern Spelman på taket uruppfördes på Broadway i New York 1964. Historien om förföljelsen av judar i en liten by i Ryssland strax före revolutionen 1917 känns mer aktuell än någonsin i dessa tider av främlingsfientlighet och ökad antisemitism. Spelman på taket är en stark och ständigt aktuell berättelse om människans behov av traditioner för att hålla den nya tiden och andra hot mot sammanhållningen ifrån sig. Och om den unga generationens behov av att bryta med samma traditioner.

"Om jag hade pengar" sjunger den fattige mjölkbonden Tevye (Dan Ekborg). Men pengar har han inga däremot fem upproriska döttrar som har egna idéer om sina liv. Till exempel vem de ska gifta sig med. Tevye och hans fru Golde (Pia Johansson) älskar varandra. Rena turen eftersom ingen frågade efter deras åsikt när äktenskapsmäklerskan och deras föräldrar bestämde att det skulle bli just de två. Så har traditionen alltid sett ut bland den judiska befolkningen i deras lilla by på den ryska landsbygden. Men nu har den nya tiden även nått hit.

Tevye är en parodroll som i Sverige har gjorts av bl.a. Cornelis Vreeswijk, Philip Zandén och inte minst Jan Malmström (i Malmö 1997). Nu är det Dan Ekborgs tur och recensionerna är översvallande.

Tider: Avresa från S:t Eriks torg kl. 16.00 och åter i Uppsala ca kl. 22.00.

Pris: 650 kr.

Ansvariga: Anki Mattisson och Margareta Knutsson.

Första anmälningsdag: 16 december 2019.

Spelman på taket på Dansens hus. Foto Matilda Rahm.

SÖNDAG 1 MARS 2020

Katt på hett plåttak på Stadsteatern/Maximteatern

Stadsteatern byggs om och planerade föreställningar spelas på olika håll i Stockholm. Katt på hett plåttak spelas på Maximiteatern.

Katt på hett plåttak är skriven av den amerikanske dramatikern Tennessee Williams. Pjäsen spelades första gången i mars 1955 och renderade författaren Pulitzerpriset samma år. Tennessee Williams var en av de mest betydelsefulla dramatikererna i USA under 1900-talet. Hans författarskap kännetecknas av starka och problemfyllda skildringar av människor och konfliktfyllda mänskliga relationer. Katt på hett plåttak filmades 1958 med Paul Newman och Elisabeth Taylor i huvudrollerna.

Pjäsen är en storstilad amerikansk berättelse om girighet, lögn och sociala konventioner. Big Daddy fyller 65. Utåt sett är allt perfekt och festligheterna pågår för fullt, men under ytan frodas mörka hemligheter. Big Daddy vet inte om att han är döende och att en förljugen kamp om arvet, pengarna och marken redan börjat. Sönerna Gooper och Brick, och i synnerhet deras fru, slås om arvet. Maggie och Brick är barnlösa men Maggie är nu fast besluten att bli gravid, och på så sätt slå klorna i arvet. Men Brick är inte med på noterna, han sörjer förlusten av sin älskade vän Skipper.

Maximteaterns scen intas av storpappa Peter Andersson, stormamma Marie Göransson, Brick av Erik Ehn och Maggie av Livia Millhagen.

Tider: Avresa från S:t Eriks torg 1 mars kl. 14.00 och åter i Uppsala ca 20.00 i Uppsala.

Pris: 750 kr.

Ansvarig: Anki Mattisson.

Första anmälningsdag: 3 februari.

Marie Göransson och Peter Andersson. Bild från Stadsteaterns webbplats.

UTRIKES RESOR

se USU:s webbplats för mer information eller ring Anki eller Ingegerd).

16–20 mars 2020**Berlin och Weimarrepubliken med Reseskaparna**

Ansvariga: Lars-Olof Åhlberg och Anki Mattisson.

Anmälan: senast 14 oktober till
USU:s kansli 018-24 35 01.

23–27 april 2020**Holland med Amsterdam och blomstertåget med Reseskaparna**

Ansvarig: Ingegerd Appelgren.

Anmälan: senast 21 oktober till
USU:s kansli 018-24 35 01.

9–16 maj 2020**Dramatiska Korsika och Gästvänliga Sardinien med Reseskaparna**

Ansvarig: Anki Mattisson.

Anmälan: senast 28 oktober till
USU:s kansli 018-24 35 01.

ANMÄLAN

Anmälan till resor och studiebesök måste göras på telefon 018-24 35 01. Första anmälningdagen kan du anmäla dig via telefonsvararen från kl. 08.00. **OBS tiden!** Du kan anmäla högst två (2) medlemmar med namn och medlemsnummer. Kansliet har telefontid vardagar kl. 10.00–12.00. Vid telefonanmälan kan du säga till om brev faktura, annars skickar vi fakturan med e-post.

Anmälan är bindande, vilket innebär att den som anmäler sig måste betala hela avgiften. Vid sjukdom återbetalas avgiften minus en administrativ avgift på 75 kr bara om reserv(er) finns.

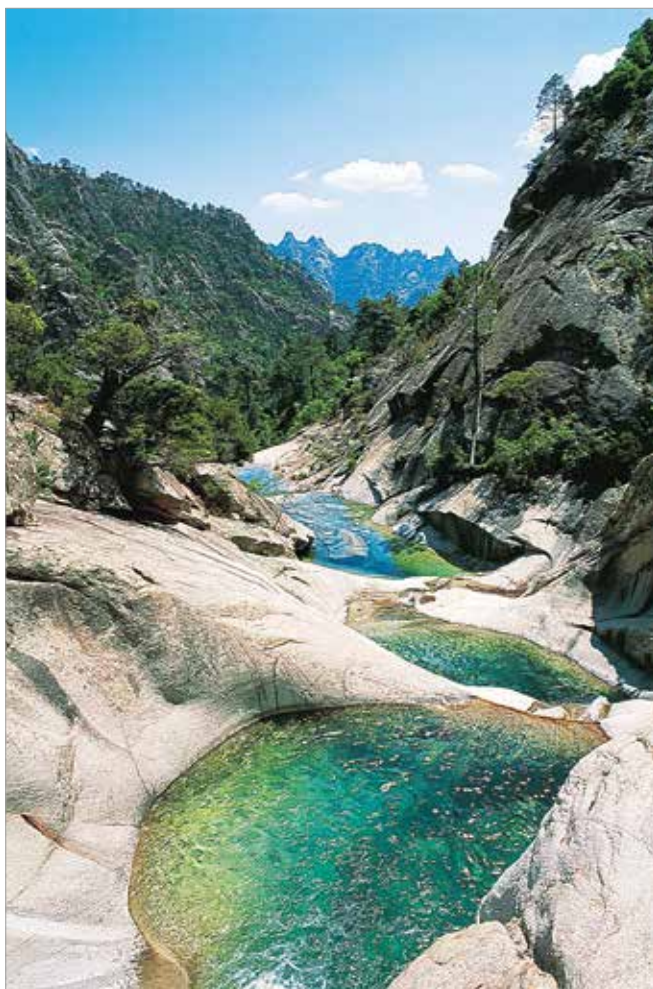
Dagen före ett arrangemang skickar vi ut sms-påminnelse med uppgift om tid och plats för avresa.

Alla res- och utflyktsmål är inte handikappanpassade! Kontakta reseansvariga om du undrar över något. Ofta kan problemen lösas i samarbete med personal på resmålet.

Gå in på webbplatsen usu.se ibland – det kan komma fler teater- eller konsertbesök under hösten. All information om resor och studiebesök finns och uppdateras löpande på webbplatsen. Där läggs också ändringar och nya resor ut.

Resegruppen

Ingegerd Appelgren	070 744 43 33
Jeanette Backman	070 381 98 02
Eva Carlestål	070 826 77 30
Margareta Knutson	073 627 27 02
Anki Mattisson	070 978 15 32
Mia Virving	070 968 76 36

Canyon de la Richiusa på Korsika. Källa www.pinterest.de

KALENDARIUM HT 2019 OCH VT 2020**HT 2019**

9 november	Cirkus: Häxorna i Eastwick
21 november	Waldemarsudde: Prerafaeliterna
5 december	Moderna museet: Carl Fredrik Reutersvärd och Atsuko Tanaka

VT 2020

19 februari	Stadsteatern: Spelman på taket
1 mars	Stadsteatern: Katt på hett plåttak
16 mars	Berlin och Weimarrepubliken
23 april	Holland och blomstertåget
9 maj	Korsika och Sardinien

Mer information om evenemangen 2019 finns i Programbladet HT 2019 sid 29.

Uppsala Senioruniversitetet
Bergsbrunnagatan 1
753 23 Uppsala

B Posttidning

Från skrivarstugan

En ny vän

Jag och min storasyster ska cykla och hälsa på tant Greta som bor i skogen längst bort på andra sidan byn och nu bär det iväg. Vägen dit är lång och krokig med många tunga uppførsbackar och det är varmt, nästan för varmt. Sommarlovet är snart slut. Jag ska börja folkskolan i höst och nu funderar jag på hur det ska bli.

Min cykel är stor och otymplig och i värsta uppførsbacken, när jag andfådd och stående kämpar på med cyklandet, hoppar kedjan av. Det har hänt förr, kanske kan jag klara det själv med hjälp av min syster. Men hon vill något annat, hon vet att det flyttat in en ny familj på en gård där bredvid. "Vi går dit och ber om hjälp, så får vi se vilka dom är". Jag vet inte om jag törs, men min syster manar på och så plötsligt står vi på de nya bybornas gårdsplan. Fem barn i olika åldrar dyker upp och blickarna som möter oss är nyfikna och storögda. Jag visar min cykel samtidigt som min syster berättar vad som hänt. En pojke i kortbyxor med mörkt hår och pigga ögon kommer fram och tittar. När han ler stort och vänder sig mot mig känner jag mig utvald. Att han väljer att prata med mig istället för min storasyster känns så bra.

På ett självklart sätt fixar han kedjan på cykeln, torkar av händerna på gräset och säger "Klarrt" med en extra rullning på r. Alla barnen tittar beundrande på. Vi tackar, men sen står vi som fastvuxna i marken. Då kommer frågorna: "Vad heter ni? Var bor ni? Vilken klass går ni i?". Vi måste ju svara och nu när vi fått mål i mun, kan vi fråga tillbaka. Oj så spännande och roligt det blev. Pojken som lagade cykeln ska börja i samma klass som min storasyster, men han har en syster som heter Ebba som ska bli klasskamrat med mej. Ebba har kort mörkt hår och lugg och lika pigga bruna ögon som sin bror. Hon tittar lyckligt mot mej som känner ett lätt "il" i magen.

Det här blir något helt nytt. Kanske blir hon den "bästis" jag drömt om. "Det är nog gruvsamt att börja i en helt ny skola när man inte känner en enda där. Tänk att just jag är den första klasskamrat hon får träffa" tänker jag och börjar fantisera om hur jag ska ta hand om min nya kamrat. Så tar vi cyklarna och åker vidare.

Nästa gång vi träffas är den dag skolan börjar. Direkt möts mina och Ebbas blickar i samförstånd. I fortsättningen under hela folkskoletiden hänger vi ihop som ler och långhalm. Jag får cykla uppför den branta backen åtskilliga gånger och blir god vän med hela familjen, som förutom föräldrarna, består av sju hemmaboende barn.

Kjellrun Lindén